

Szlovéniai tapasztalataink

Az Erdőművelési és az Erdőhasználati Szakosztályok szokásos évi közös tanulmányútjukon 2003. május 6-9. időszakban Szlovéniában jártak. Az érdekes szakmai tanulmányúton nemcsak szakosztálytagok vettek részt, de a részvénytársaságok delegálásában más egyesületi tagok is, összesen 50 fő. A vendéglátónk a Slovenian Forest Service (az ottani ÁESZ) Celjei Erdészete volt. Kulturális programként a celjei várat (a Hunyadiakkal ellenséges Cillei-család ősi fészket) és Zice karthausi kolostor romjait néztük meg. A Celjei-medencét erdős hegyek veszik körül, melyekben a város törekszik erdőtulajdonhoz jutni, hogy a közjóléti funkcióknak minél szélesebb teret biztosíthasson.

A szlovéniai erdőgazdálkodásról általában

Az országnak az erdőleltár éves állapota szerint 1 135 000 hektár erdeje van, amely 56%-os erdősültségnek felel meg. Ezzel Finnország mögött a második legerdősültebb ország Európában. Műholdfelvételek elemzése szerint az erdősültség már elérheti a 60%-ot, s még ez is folyamatosan nő, mely elsősorban a mezőgazdálkodásra alkalmatlan felszíni formákból és talajokból következik. Az erdőgazdálkodást a Slovenian Forest Service szervezi és irányítja. Az 1994 óta működő szervezet a nálunk megszokott erdészeti igazgatási teendőkön túl az állami erdőgazdaságok tevékenységének bizonyos részét és a magánerdő-gazdálkodás szakirányítását is ellátja. Mindezek mellett vezeti a nyilvántartásokat, erdőleltározást, éves tervezést, erdőértékelést, termőhelyfeltárást,

tájtervezést végez, felelős az erdőkárok megelőzéséért, az erdei utak fenntartásáért. Az állami erdőkben a munkát kivitelező vállalatok végzik hosszú távú szerződések alapján. Az erdők 70%-a különféle bükkös erdőtípusból áll, 4-4%-ot borít jegenye- és feketefenyő, 1%-ot lucfenyő, 11%-on találhatók tölgyesek, a fennmaradó 10%-on lombfajok osztoznak. Az átlagos élőfakészlet 234 m³/ha, mely a II. világháború után folyamatosan növekedve érte el ezt az értéket. Az állami erdők aránya csupán 20%, a magánerdőké 80%. A magánerdőkben az egyéni tulajdon jellemzőbb, nem az osztatlan közös. A magánerdő-tulajdonosnak az éves terv ingyen készül, ez is az állam szolgáltatása. Minden 10 cm átmérőt meghaladó fát a kerületvezető együtt jelöl a tulajdonossal.

A természetszerű erdőgazdálkodásban alkalmazott módszerek

A természetszerű erdőgazdálkodásban alapelv a természet dinamikájának megértése, felhasználása. Mesterséges erdősítést általában csak a katasztrófák után alkalmaznak. Az erdőnevelésben cél az adott területre legjellemzőbb fafajösszetétel kialakítása. Vallják, hogy nem szabad a gazdálkodási módszereket túlságosan beskatulyázni. Legáltalánosabban a csoportos szálalóvágást alkalmazzák, de szükség szerint végeznek szegélyvágást, szálalást, mikro tarvágást, egyszerű felújítóvágást is. Tiszta módszerek az állami erdőkben és a nagyobb magánerdőkben fordulnak elő, a kis magánerdőkben a kombinációk a jellemzők. Jól érzékel-

hető volt, hogy erdőgazdálkodásuk nem vergődik a túlszabályozottság és a kategóriákba gyömöszölés fogságában.

Az erdő és a vad viszonyában szemléletük szerint nem az a lényeg, mekkora vadállomány van a területen, hanem ha nő a kár (ezt 5 mx5 m-es mintaterületeken kétvétenként mérik), növelik a kilövést. A becslött vadlétszámot nem tartják a vadlétszám-szabályozás fontos elemének. A vadgazdálkodásban 10 éves tervek és éves tervek készülnek.

Terepi bemutatók

Csoportos szálalóvágás bükkös állományban Vitanje mellett Smolnikban

Egy-egy erdőrészletben a csoportos szálalás megkezdésekor és folytatása során a terület feltárásának koncepciója és a megjelenő újulatfoltok függvényében hoznak döntést a szakemberek. Az egy-egy évben véghasználatra kerülő csoportok mérete egy fahosszal jellemezhető, 15-30 méter, kivételes esetben 60 méter. Mindehhez persze nagyon jó feltártság kell. A hosszú távon fenntartandó térbeli és időbeli rendet előre kell látni, tudni kell, hol lesznek a közelítő nyomok. A meglátogatott erdészetenél 125 fm/ha a közelítő nyomok sűrűsége. A különböző korú, már felújult csoportokat összekapcsolják az utolsó véghasználatok. A faanyag (lábbon száradt és élő) 3-5 %-át hagyják vissza az erdőben.

Érteztünk egy körülbelül 0,5 hektáros korábban viharkáros foltot is. Ezt nem ültették be, hiszen hamarosan magától is felújul. Már most jelentkeztek a bükk és luccsemetek. Magukra nézve megállapították, hogy az erdészek sajnos sok esetben türelmetlenek. Az a rendező elvük, hogy csak a legjobb termőhelyen érdemes az elemi károk helyét beültetni, mintegy gyorsítva a fatermesztési folyamatot.

200 éves gyertyános-kocsányos tölgyes-égeres sík vidéki maradványerdő Prezival batárában

A tájra egykor jellemző, ma már alig fellelhető erdőtypust a helyi önkormányzat helyezte védelem alá. Kieső haszna miatt kompenzációt fizet az erdőtulajdonosnak. Itt is süllyed a vízszint, erős a nitrifikáció, időnként legeltetnek, tehát felújítási problémák jelentkeznek. Pedig látunk az állomány alatt többéves tölgy-újulatot is. Viszont az erdő szélén mély árok viszi el az egyébként fontos többletvizet.

Szálaló lucos-jegenyefenyves-bükkös magánerdő Nazarje határában

A szálalás a szlovén kollégák véleménye szerint is nagyon kifinomult és bonyolult feladat, ezért nem túl gyakran alkalmazzák. Viszont szálalással kis területen is (3-5 hektár) lehetőség nyílik tartamos erdőgazdálkodásra. A farm gazdáját mint mintaszerűen erdőgazdálkodó gazdát mutatták be. Az udvarán lévő, ma már néprajzi értéknek számító, több mint 200 éves pajta gerendázatából hajdani faóriásokra lehetett következtetni. De most is büszkén mutatta meg erdeje legnagyobb és legöregebb fáját, mely egy méretes jegenyefenyő volt.

A szálalás elvi alapjait az erdő belsejében egy ottani erdőtervező kolléga vezette fel. A szálaló erdőkre 250 mx250 m állandó hálózat rácspontjaiban készítenek felvételt. Itt mindent mérnek, ami 10 cm átmérő fölötti. Esetenként és szükség szerint a módszert növedék ellenőrzéssel is kombinálják (növedékfűró). A szálalás során kivendő fákat nem a célátmérő, hanem a jó állományszerkezet kialakítása szerinti szükségesség alapján határozzák meg.

A bemutató helyszínén mi is láthattuk, hogy a természetes újulat, ha nincs elegendő többletfénye, ernyő alakú lesz. Ha kap egy kis többletfényt, „futók” lesznek az újulat egyedei, megkezdik a gyors magassági növekedést. Ahol túl sok a vastag fa a felső szintben, ott a fiatalok fejlődése blokkolódik, nem alakulhatnak ki futók. Csekély állékonyosságuk miatt a hőtörések elsősorban ezeket szokták érinteni.

A szálaló erdőkben az erdőnevelés során minden egyes fát külön értékelnek. Ennek során a rendező elv: a helyes szálaló erdő szerkezet és forma beállítása és az értékes fák kitermelhetőségének megteremtése.

A szálalás szlovén kollégák által említett hátrányai: csak a hosszan árnytűró fajokra (B, LF, JF) tudják alkalmazni,

nagy a feltártság igény, könnyebb, ha a terep sík. Szakszerűtlen fakitermelés nyomán sérülhet a fiatal állomány. Állandóan dolgozni kellene az erdőben, de az alacsony faárak miatt a tulajdonosi kör elveszti az érdeklődését. Így a szabályos szálaló állományokban szakaszos szálalás alakulhat ki.

Gazdálkodás egy havasi völgyben

Magashegységi farmgazdálkodást láthatunk a Karavankák és a Szavinjai-Alpok között, a Rinka-vízeséshez vezető Logarska-dolinában. A völgy 1977 óta védett. A helyi birtokosok kapták meg a lehetőséget, hogy a területet társult gazdálkodásban kezeljék, s egyben ők valósítják meg a természetvédelmi kezelést is. Vezetőjük az ott lakó helyi erdész. 10 000 hektáron 560 lakos él a havasi völgyben. A magashegységi farmgazdálkodás 40 farmon folyik, melyek 110-140 hektár nagyságúak. A többi szikla, sziklafal, nem művelhető terület. A tulajdonosi közösség tagja az is, akinek esetleg csak kilométer magas csupasz sziklafala van. Fő tevékenységük az

erdőgazdálkodás és a turizmus. Az utóbbi 50 %-kal nagyobb jövedelmet ad, mint az erdőgazdálkodás. Energiaszükségletüket fából fedezik. 650 szálláshellyel rendelkeznek. A bevételeik belépődíjból, szállásdíjból képződnek. Természetvédelmi szempontból legfontosabb a forgalomszabályozás. A későbbiekben a völgyön belüli mozgást is saját járműveikkel akarják megoldani. Mezőgazdasági termékeiket közvetlenül a látogatóknak adják el, mert a nagy-és kiskereskedelmi árréssel már nem volnának versenyképesek. Módszereik továbbfejlesztéséhez a mintát az osztrák Alpokból veszik.

Összefoglalva megállapíthattuk, hogy a szlovén erdészek és erdőtulajdonosok a nálunk megszokottnál kevesebb stresszel élik meg mindennapjaikat. Úgy tűnik, csak az erdőfenntartás kötelezettségének kell megfelelniük.

Hasznos és érdekes tanulmányutunk házigazdája *Robert Hostnik* erdőmérnök kolléga volt, a Celjei Erdészet vezetője. A vele való kapcsolatfelvétel lehetőségét és a tanulmányút előkészítését *Csépányi Péter*nek köszönjük.

Bús Mária

